

№ 14 (787)
Красавік 2020 года

Краязнаўчая газета

Выдаецца з красавіка 2003 года

kazeta.by

bfk.by

У нумары:

- ☞ Памяці краязнаўцы:
**Рудольф Дзмітрыеў
са Жлобіна** –
стар. 2
- ☞ Вынікі форуму: **краязнаўчая праца
ва ўстановах адукацыі** –
стар. 3 – 4
- ☞ Мясцовыя легенды: **патэнцыял
для даследаванняў** –
стар. 5

На тым тыдні...

Ратуюцца спадчынай

✓ 1 красавіка ў мінскай кнігарні «Дом кнігі “Светач”» адбылася святочная імпрэза «**Кніжны свет Беларусі: Гродзеншчына**», на якой расказалі аб найлепшых і найадметных кнігах, звязаных з Гроднам і яго ваколіцамі. У імпрэзе бралі ўдзел міністр інфармацыі Рэспублікі Беларусь Аляксандр Карлюкевіч, старшыня Пастаяннай камісіі Савета Рэспублікі Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь па адукацыі, навуцы, культуры і сацыяльным развіцці Віктар Лісковіч, грамадскі дзеяч, фатограф Уладзіслаў Цыдзкі, беларускі гісторык, філакартыст і калекцыянер Уладзімір Ліхадзедаў, дырэктар Выдавецкага дома «Звязда» Павел Сухарукаў і генеральны дырэктар ААТ «Белкніга» Аляксандр

Вашкевіч. За значны ўклад у развіццё і папулярнасць беларускай краязнаўчай літаратуры В. Лісковічу была аб’яўлена Падзяка Міністра інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Пад час імпрэзы У. Цыдзкі прадставіў свае мастацка-літаратурныя альбомы пра Гродзеншчыну, У. Ліхадзедаў пазнаёміў са сваёй выставай старых паштовак і кніг з серыі «У пошуках страчанага». А. Вашкевіч адзначыў, што «Белкніга» таксама ўносіць вялікі ўклад у папулярнасць і распаўсюджванне краязнаўчай літаратуры праз адкрыццё кнігарняў, дзе кожны можа набыць кнігу не толькі пра буйныя гарады, але і пра маленькія куточки нашай краіны.

✓ У аздарэўленчым лагеры «Вясенняя акварэлька» Вензавецкага дзіцячага сада – сярэдняй школы Дзятлаўскага раёна прайшоў дзень пад дэвізам «**Я вырастаю – і край мне гэты дарогі**», прысвечаны малой радзіме. Наведаўшы выставу школьнага музея, выхаванцы папоўнілі веды пра нялёгкае жыццё аднавяскоўцаў у гады вайны і жыхарах, якія зрабілі ўнёсак у вызваленне, пра гісторыю стварэння партызанскіх атрадаў. Працягам дня стала краязнаўчая віктарына «Ці ведаеш ты

гісторыю роднага краю?». Далей было ўяўнае падарожжа па старонках школьнага блога «На шляху да дабрыві». Да яго неабходна было загадзя падрыхтаваць адно з заданняў, у выніку падарожжа ператварылася ў сапраўднае міні-даследаванне.

✓ Культурніцкая арганізацыя «Арт Сядзіба» з 18 сакавіка запусціла праект «**Бяспечны LIVE**». «Гэта такія цікавыя фармат, калі людзі, знаходзячыся дома, слухаюць сапраўдны жывы канцэрт і могуць задаваць пытанні музыкам, а музыкі адказваюць, – расказвае дырэктар “Арт Сядзібы” Аляксандр Снег. – Гэта добры фармат, які цяпер паўсюль выкарыстоўваюць, але мы стараемся зрабіць класную студию, добрае святло, класную праграму ад музыкаў, каб яна была ўнікальная, цікавая і адкрытая». Удзел ужо бралі гурты «Leibonik», «Акуце», лідар гурта «Палац» Алег Хаменка ды інш.

А з пачатку красавіка «Арт Сядзіба» запусціла рубрыку ў Instagram #**БудуДома**. Гэта спецыялізаваны тыдні на розныя тэмы: паэтычны, спартовы, псіхалагічны і г.д.

З 6 да 12 красавіка ў Instagram @artsiadziba праходзіць першы – паэтычны. Кожны дзень прысвечаны асобнаму паэту. На сваіх старонках яны будуць чытаць вершы, размаўляць з публікай і дзяліцца эмоцыямі. Удзел бяруць Ганна Комар, Уладзь Лянкевіч, Ганна Шакель, Янка Каліноўскі, Міхаіл Бараноўскі ды інш.

✓ Дзякуючы рэалізацыі праекта «**Mediacube**» ўпершыню сталі даступнымі на лічбавых музычных пляцоўках **усе альбомы гурта «N.R.M.»**, створаныя класічным складам у 1995 – 2007 гг.

Нагадаем, што калектыў быў заснаваны ў 1994 г. на парэштках гурта «Мроя» Лявонам Вольскім, Пітам Паўлавым, Юрасём Ляўковым і Алезісам Дзямідовічам. Першую сур’ёзную папулярнасць «N.R.M.» прынеслі альбомы «**Одзрыдзізіна**» (1996) і «**Пашпарт грамадзяніна N.R.M.**» (1998). Статус аднаго з галоўных беларускіх гуртоў – альбомы «**Тры чарапахі**» (2000) і «**Дом культуры**» (2002). У гэтым складзе музыкі стварылі шэсць студыйных альбомаў, якія ніколі не прысутнічалі на лічбавых пляцоўках. А між тым попыт на запісы гурта ёсць дагэтуль. Летась сэрвіс «Яндекс Музыка» праводзіў у Беларусі апытанне наконт таго, якіх артыстаў найперш бракуе яго айчынным карыстальнікам. «N.R.M.» тады трапілі ў пяцёрку найлепшых разам з «Rammstein», «Metallica», «Tool» і «King Crimson». Сёння на пляцоўцы з’явіўся апошні артыст з гэтай пяцёркі: <https://music.yandex.ru/artist/519143>.

Адзіная спасылка на альбомы класічнага складу «N.R.M.» на пляцоўках (спіс будзе дапаўняцца) <https://music.mediacube.network/hurtNRM>.

Скарыстаная інфармацыя з сайта газеты «**Перамога**» (Дзятлава), belkniiga.by, наведваленыя «**Арт Сядзіба**»

Сьлёта Мёрскаму раёну споўнілася 80 гадоў. З гэтай нагоды там прайшоў шэраг мерапрыемстваў. Пра некаторыя ў чарговым нумары напісала выданне рады музеяў Мёрскай СШ № 3 і гуртка «Арганітэты мінулага» Мёрскага раённага Цэнтра дзяцей і моладзі. Прапануем пазнаёміцца з гэтай публікацыяй.

Мёршчына можа быць лёсам

«Дыялог пакаленняў» – пад такой назвай у раённай бібліятэцы прайшла сустрэча ветэранаў і моладзі, прысвечаная юбілею раёна. Былі запрошаныя таксама сённяшнія кіраўнікі раёна. Да сустрэчы была арганізаваная выстава паводле фотаконкурсу «Мая Мёршчына».

Вядучымі нефармальнага дыялогу пакаленняў былі Святлана Федуківіч і Вольга Фурс. Напачатку да ўдзель-

нікаў звярнуўся старшыня Мёрскага райвыканкама Ігар Кузняцоў. Ён распавёў аб станючых пераменах у раёне, аб тым, чаму маладым трэба вяртацца на сваю радзіму. Сугучным было і выступленне старшыні раённага Савета дэпутатаў Марыі Баніфатавай, для якой Мёршчына з'яўляецца радзімай, якую яна не пакідала і дзе знайшла сваё прызначэнне. Кіраўнік раённай ветэранскай арганізацыі

падзяліўся ўспамінамі аб нялёгкім пасляваенным дзяцінстве, распавёў пра знакамітых людзей – Пятра Кандрашова і Івана Анісімава, якія дзякуючы стараннасці і працавітасці сталі Героямі Сацыялістычнай Працы. Віктар Тарасевіч, былы кіраўнік раёна, таксама адзначыў, што моц краю куюцца ў працы і старанні яго жыхароў. Пра жыццё і праблемы Дзісны і захаванне яе культурна-гістарычнай спадчыны распавялі старшыня гарсавета Юген Баран і дырэктар музея горада Дзісны Вольга Смаршчок. Галоўнае для маладых, – прагучала ў наказе краязнаўцы Вітаўта Ермалёнка, – правільна выбраць жыццёвы шлях, бо не месца ўпрыгожвае чалавека... Настаўнік гісторыі распавёў аб сваіх пошуках і дасягненнях у вывучэнні гісторыі Мёршчыны. Ветэран друку і былы рэдактар раённай газеты Леанід Магэленак распавёў аб гісторыі газеты, аб тым, што з дапамогай раёнкі вырасла шмат прызнікаў і паэтаў: Сяргея Панізінік, Пятро Сушко, Франц Сіўко, Алена Масла, Галіна Загурская і шмат іншых творчых асобаў. Да маладых людзей звярталася начальнік аддзела ЗАГСа Ірына Юнко, сакрэткам сямейнага шчасця падзяліліся Мікалай і Ніна Федуківічы, якія адсвяткавалі залатое вяселле. Для будучай сямейнай пары – Дзяніса Гагалінскага і Кацярыны Савуць – яны падрыхтавалі дванаццаць запаветаў, абмяняліся з маладымі сувенірамі. Музычны падарунак падрыхтаваў галоўны інжынер ПМК-55 Леанід Касевіч. Актывістка грамадскага жыцця ва Узмёнскім сельсавеце, малады ўрач Ганна Блажэвіч не толькі распавяла аб сваёй лекарскай дзейнасці, але і падарыла прысутным песню, прачытала свае вершы.

Напрыканцы сустрэчы былі падведзены вынікі фотаконкурсу «Мая Мёршчына». Начальнік аддзела ідэалагічнай работы, культуры і па справах мо-

В. Ермалёнак (справа) на выставе з А. Жуком

ладзі Аляксандр Тронькін уручыў дыплом Анастасіі Жук у намінацыі «Прырода» і Дзянісу Немянінку, захопленаму гісторыяй.

З нагоды 80-годдзя раёна кіраўнік музейнага аб'яднання В. Ермалёнак падрыхтаваў выставу «Адукацыя Мёрскага раёна пасля вайны». Асноўныя матэрыялы для яе былі ўзятыя з фондаў музея «Гісторыя адукацыі Мёршчыны» школы № 3.

Для выставы былі выкарыстаныя дзённікі вучняў 1940-х – 1950-х гг. Вельмі цікавы дзённік 1946 г., дзе запісы вяліся на старонках польскага часопіса «Плён». Былі выстаўлены і пасляваенныя спыткі з прпісамі, запоўненыя чарнілам. Тамсама наведнікі маглі пабачыць газавую лампу 1940-х гг., чарнілкі, асадкі з пяром, лічылнікі, арыфмометр, лагарыфмічную лінейку і іншыя рэчы. Было паказана шмат фотаздымкаў пасляваенных выпускнаў школ, альбомаў з гісторыі першай мёрскай школы. Асабліва вялікай была калекцыя падручнікаў пасляваеннай пары па гісторыі СССР, беларускай мове, буквары, а таксама падручнікі па прадметах, што цяпер не вывучаюцца: «Асновы дарвінізма», «Заалогія», «Батаніка» і інш.

У раённы Дом культуры на святкаванне 80-годдзя раёна сабралася грамадскасць Мёршчыны, госці з Латвіі і Расіі. У фае былі разгорнутыя выставы раённага гісторыка-этна-

графічнага музея, музея адукацыі СШ № 3 г. Мёры, прадпрыемстваў і арганізацыяў раёна. Напачатку з кароткай прамовай выступіў старшыня райвыканкама І. Кузняцоў. З вітальнымі словамі звярнуўся старшыня Віцебскага абласнога Савета дэпутатаў Уладзімір Цяронцеў, дэпутат Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь Міхаіл Шаўчук, прадстаўнікі духавенства, госці. Затым адбылося ўзнагароджанне ветэранаў працы, якія зрабілі значны ўнёсак у развіццё раёна. Пад час урачыстасці настаўнік гісторыі, кіраўнік музейнага аб'яднання СШ № 3 Мёраў В. Ермалёнак за шматгадовую добрасумленную працу, значны асабісты ўклад у сацыяльна-эканамічнае развіццё і ў сувязі з 80-годдзем утварэння Мёрскага раёна быў узнагароджаны Ганаровай граматай Віцебскага абласнога выканаўчага камітэта.

Скончылася мерапрыемства вялікім канцэртам калектываў мастацкай самадзейнасці і асобных выканаўцаў раёна.

Паводле выдання
«Мёрская даўніна» (№ 7, 2020 г.)

Беларускі фонд культуры і рэдакцыя «Краязнаўчай газеты» шчыра віншуюць сябра рэдакцыі нашага выдання за заслужанай узнагароды і зычаць здароўя і новых знаходак, плёну ў вывучэнні даўніны Прыдзвінскага раёна.

Памяці краязнаўцы

Любоў, што нарадзілася ў Бійску

На 80-м годдзе жыцця раптоўна не стала аднаго з старэйшых краязнаўцаў Жлобіншчыны, ветэрана педагогічнай справы з больш чым 50-гадовым стажам **Рудольфа Дзмітрыева** (19.09.1940 – 18.03.2020).

Любоў да краязнаўства, да музейнай справы ў яго праявілася яшчэ з дзяцінства. «Я вырас у шматдзетнай сям'і, – успамінаў Рудольф Віктаравіч. – Час быў цяжкі, толькі што закончылася вайна. Аднак бацькі клапаціліся аб нашым культурным выхаванні. Часта хадзіў у мясцовы гісторыка-краязнаўчы музей, куды кошт білета складаў усяго 3 капейкі. Жылі мы тады на Алтаі – у Бійску».

Бацька, Віктар Рыгоравіч Дзмітрыев (1914 – 1996), быў ваенным, змяніў не адно месца службы. За ім ездзіла і сям'я. Давялося яму і пававаць – з японцамі. Пасля вайны быў прызначаны памочнікам ваеннага каменданта ў Пхеньяне. У гэтым горадзе маленькі Рудольф пайшоў у першы клас школы, што была адкрытая на тэрыторыі савецкага вайсковага гарнізона. Аднойчы бацька падвёў сына да незнаёмага, сур'ёзнага на выгляд чалавека і сказаў: «Запомні, сыноч, – гэта дзядзя Кім!». Так Рудольф пазнаёміўся з заснавальнікам і кіраўніком КНДР, Генеральным сакратаром ЦК Працоўнай партыі Карэі Кім Ір Сэнам (1912 – 1994).

Р. Дзмітрыев скончыў Бійскі педінстытут і разам з жонкай Майя Аляксандраўнай, з якой вучыўся ў адной ВУН, быў накіраваны на працу настаўнікам у вясковую школу на Алтаі. А ў 1962 годзе маладыя пераехалі на радзіму жонкі – у Беларусь, у Жлобін. Працаваў Рудольф Віктаравіч у розных школах, нядоўгі час – у райкаме партыі, некалькі гадоў у Жлобінскім дзяржаўным гісторыка-краязнаўчым музеі.

Пад час працы педагогам стварыў у СШ № 8 музей памяці Героя Савецкага Саюза Васіля Казлова, у СШ № 2 – этнаграфічны музей, сярод экспанатаў якога ёсць нават косткі маманта. А ў 2007 годзе пры яго ўдзеле ў СШ № 13 быў створаны музей гісторыі народнай адукацыі Жлобіншчыны, які Р. Дзмітрыев узначальваў да апошняга дня свайго жыцця.

Вечная памяць.

Мікалай ШУКАНАЎ, краязнаўца, г. Жлобін

ГА «Беларускі фонд культуры» і «Краязнаўчая газета» далучаюцца да надрукаваных вышэй словаў і выказваюць шчырыя спачуванні родным, блізкім, калегам Рудольфа Дзмітрыева.

Сустрэча ветэранаў і моладзі

Арганізацыя краязнаўчай работы ва ўстановах адукацыі Рэспублікі Беларусь

Даклад Аляксандры КРАВЕЦ, начальніка аддзела краязнаўства Рэспубліканскага цэнтра экалогіі і краязнаўства Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь*

Краязнаўчая дзейнасць ва ўстановах адукацыі – спецыфічны, комплексны від дзейнасці на стыку выхавання і адукацыі.

Створана і ўдасканалваецца цэласная сістэма краязнаўчай работы на ўсіх узроўнях адукацыі, што ўключае нарматыўнае прававое забеспячэнне, адпаведную накіраванасць зместу як адукацыйнага працэсу, так і пазанавучальнай дзейнасці.

На сённяшні дзень ва ўстановах адукацыі краязнаўчая работа арганізавана ў напрамках:

- дзейнасці аб'яднанняў па інтарэсах турысцка-краязнаўчага профілю;

- правядзенні рэспубліканскіх і рэгіянальных акцый, праектаў, конкурсаў;

- правядзенні экспедыцый, экскурсій, паходаў, краязнаўчых летнікаў і злётаў;

- арганізацыі мерапрыемстваў для педагогічных работнікаў і г.д.

Сёння ва ўстановах дадатковай адукацыі дзяцей і моладзі функцыянуе больш за 2,5 тыс. аб'яднанняў па інтарэсах турысцка-краязнаўчага профілю, у якіх займаецца каля 33,6 тыс. навучэнцаў. Значная частка аб'яднанняў працуе па краязнаўчым накіраванню.

Распрацаваны тыпавыя праграмы дадатковай адукацыі дзяцей і моладзі турысцка-краязнаўчага профілю адукацыйнай галіны краязнаўства, што ўключаюць раздзелы: гістарычнае краязнаўства, культура краю, геаграфічнае краязнаўства, музейнае краязнаўства і г.д.

У аб'яднаннях па інтарэсах навучэнцы праз паходы, вандроркі, экспедыцыі, экскурсіі, праз знаёмства з музейнымі экспазіцыямі становяцца зацікаўленымі даследчыкамі свайго роду, сваёй малой радзімы, краіны, становяцца першадаследчыкамі многіх гісторыка-культурных фактаў і падзей.

Краязнаўства як сродак арганізацыі адукацыйна-выхаваўчай прасторы дазваляе рэалізаваць комплексны падыход у патрыятычным выхаванні моладзі.

Сёння часта ўзнікаюць пытанні: «Што такое патрыятычнае выхаванне? як выхаваць патрыётаў дзяржавы? хто павінен быць асноўным выхавателем – сям'я, школа, грамадскасць?» Вельмі часта гэтыя функцыі адводзяць толькі школе...

Першая прыступка для выхавання патрыятычных пачуццяў у кожнага чалавека – гэта яго сям'я, яго малая радзіма. Што за людзі жылі на зямлі, дзе ён нарадзіўся? Чым яны займаліся? Што пакінулі пасля сябе ў спадчыну? Кожнаму цікава далучыцца да скарбу сваіх продкаў.

Эмацыйна-вобразны ўяўленні аб гісторыі, культуры і прыродзе свайго краю дазваляюць зразумець, як гісторыя сям'і, малой радзімы звязана з гісторыяй краіны, як знітаньня падзей малой радзімы з падзеямі, што адбываліся ў краіне. Паступова напластаванасць падзей і ўяўленняў для выхаванцаў набывае цэласнасць і разуменне. А калі дзеці разумеюць, тады будуць і цікавіцца.

Калі выхаванец усвядоміць і прыме ў адзінстве гісторыю, культуру і традыцыі сям'і, малой радзімы, краіны – тады мы можам упэўнена сказаць, што выхоўваем патрыёта, які імкнецца ведаць свой род, свой край, сваю радзіму, які ганарыцца здабыткамі сваіх продкаў і хоча захаваць гэтыя здабыткі для наступнікаў.

Такім чынам, патрыятызм фарміруецца паступова і мае канкрэтнае выяўленне. Гэта глыбокая прыязанасць да сваёй сям'і, роднай зямлі, перайманне і падтрыманне традыцый, што звязаныя з услаўленнем свайго роду, роднага краю, імкненне сваёй дзейнасцю служыць яго інтарэсам.

Для настаўнікаў самае галоўнае ў патрыятычным выхаванні навучэнцаў – дапамагчы ім адчуць асабістую прыналежнасць да тых працэсаў, што адбываліся на іх радзіме, арганічна падвесці да разумення неабходнасці захавання для наступных пакаленняў матэрыяльнай і духоўнай культуры ры іх продкаў. Толькі ў адзінстве, у супольнасці выхаваўчага працэсу будзе вынік. Патрэбна планамерна, сістэмная, творчая работа сям'і, настаўнікаў, грамадскасці з выкарыстаннем разнастайных сродкаў выхавання. Работа ў гэтым напрамку дасць плён, калі будуць выкарыстоўвацца сістэмныя і доўгатэрміновыя арганізацыйныя формы работы з дзецьмі і моладдзю, а не разавыя мерапрыемствы. Таму Міністэрства аду-

кацыі Рэспублікі Беларусь надае асаблівую ўвагу правядзенню ва ўстановах адукацыі акцый, праектаў краязнаўчай накіраванасці.

З 2006 года ва ўстановах адукацыі краіны праводзіцца рэспубліканскія акцыя навучэнскай моладзі «Жыву ў Беларусі і тым ганаруся», з 2019 года – «Я гэты край радзімаю заву». Гэта комплексныя і сістэмныя формы краязнаўчай работы з навучэнцамі, што прызначаныя забяспечыць бесперапынны працэс у вывучэнні сваёй сям'і, роду, мясцовасці, роднага горада і краіны.

Што ўяўляюць сабой акцыі? Гэта конкурсы – краязнаўчыя, творчыя, даследчыя. Гэта канферэнцыі, семінары, зборы і злёты актыўных удзельнікаў акцый для абмену краязнаўчымі здабыткамі. Гэта мерапрыемствы, што даюць навучэнцам магчымасць спасцігаць свой край у розных формах, – ад простых апісанняў гісторыка-культурных і прыродных аб'ектаў да сур'ёзных даследчых работ. Гэта таксама і ўдзел у стваральнай дзейнасці, развіццё сваіх творчых якасцяў, набыццё практычных навыкаў краязнаўчай работы.

У адпаведнасці з напрамкамі дзейнасці «Мой род, мая сям'я», «Мая школа – часцінка майго жыцця», «Мая вёска, мой горад», «Мая радзіма – Беларусь» навучэнцы пад кіраўніцтвам педагогаў: - выконваюцца заданні, накіраваныя на даследаванне як агульнавядомых аб'ектаў гісторыі, культуры, эканомікі, прыроды рэгіёну, так і малавядомых, маладаследаваных;

- здабываюцца і сістэматызуюцца веды аб гісторыі, культуры і прыродзе малой радзімы, роднага краю; дапамагаюць у гэтым конкурсы даследчых работ «Страчаная спадчына», «Таямніцы малой радзімы» «Скарбонка краязнаўчых знаходак», «Тапаніміка роднага краю», што прайшлі ва ўстановах адукацыі за апошнія тры гады;

- складаюцца ўласныя радаводзі; з сакавіка па лістапад 2020 года праходзіць рэспубліканскі конкурс «Скарбы маёй сям'і», арганізаваны Рэспубліканскім цэнтрам экалогіі і краязнаўства сумесна з рэдакцыяй газеты «Переходный возраст», Інстытутам мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору імя Кандрата Крапівы Цэнтра даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі;

- ствараюцца і працягаюць пісацца летапісы родных мясцін (рэгіёну, населенага пункта, навуцальнай установы); цяпер праходзіць рэспубліканскі конкурс летапісаў устаноў дадатковай адукацыі;

- даследуюцца жыццё і дзейнасць знакамітых землякоў; у рамках рэспубліканскай акцыі «Я гэты край радзімаю заву» летас прайшоў рэспубліканскі конкурс

«Малая радзіма вялікіх людзей», сёлета ў рамках героіка-патрыятычнай акцыі «Вялікай Перамозе – 75» праходзіць рэспубліканскі конкурс «Вайны свяшчэнныя старонкі навекі ў памяці людской» і намінацыі «Педагогі – удзельнікі Вялікай Айчыннай вайны», «Іх імёнамі названыя...»;

- ствараюцца зборнікі краязнаўчых матэрыялаў, турысцка-краязнаўчыя даведнікі, тапанімічныя слоўнікі, картатэкі рэгіянальных гісторыка-культурных і прыродных аб'ектаў, краязнаўчыя маршруты; выданы педагогаў-краязнаўцаў дазваляюць вярнуць з небяспечнага імя людзей, факты і падзеі, што адбываліся на дадзенай тэрыторыі (В. Ермалёнак, В. Тухта, М. Півавар, Л. Нікіціна, С. Халеў, А. Гасцеў, І. Пракаповіч і іншыя – педагогі-краязнаўцы, якія працуюць у розных рэгіёнах, не адным сваім выданнем радуець краязнаўчую супольнасць. Выдаюцца краязнаўчыя матэрыялы і Рэспубліканскім цэнтрам экалогіі і краязнаўства (за апошнія тры гады выданы зборнікі: музей баявой славы, літаратурныя, краязнаўчыя, народныя музеі ўстаноў адукацыі, экскурсійныя маршруты «Пазнаем Беларусь разам» і г.д. З 2016 года дзейнічае грамадзянска-патрыятычны праект «Збяры Беларусь у сваім сэрцы», дзе акцэнт зроблены на распрацоўку і стварэнне турысцка-экскурсійных маршрутаў, падрыхтоўку юных экскурсаводаў для правядзення экскурсій па прапанаваных маршрутах, стварэнне промапрадукцыі аб турыстычных магчымасцях на маршрутах (фатаграфіі, даведна-інфармацыйныя зборнікі, карты-схемы, буклеты, відэаролікі і інш.). У 2019 годзе ў рамках гэтага праекта прайшоў конкурс «Мясічны майго дзяцінства» ў намінацыі інфармацыйна-даведнае выданне і відэаролік – «Візітка малой радзімы». У гэтай промапрадукцыі змяшчаецца матэрыял, што знаёміць з гісторыяй, культурай, прыроднымі асаблівасцямі і славацямі, знакамітымі людзьмі малой радзімы юнага краязнаўца;

*Друкуецца ў скарачэнні

Водгукі па выніках форуму

Удзельнікі форуму краязнаўцаў у сацыяльных сетках дзяліліся сваімі ўражаннямі, выказвалі заўвагі, спрачаліся. Хочам пазнаёміць чытачоў нашай газеты з некаторымі допісамі, пакінутымі ў Фэйсбуку. Прапануем першую падборку.

Наталля Сяргеенка:

Я вельмі удзячная ўсім за тое, што прымала ўдзел у форуме. Наша секцыя «Асобы ў краязнаўстве» і ўвогуле, на мой погляд, была самай добрай. Утульная камерная атмасфера з прафесійнымі мадэратамі дазволіла выслухаць усіх удзельнікаў. Я шкадую, што не правяла ініцыятыву і не «пабегала» па іншых секцыях, каб паслухаць мэтраў гістарычнай навукі, выбітных вучоных, якія былі запрошаны на форум. Але на нашай секцыі таксама хапала цікавых дакладаў і людзей, якіх я асабіста ведаю і з якімі мы пазнаёмліся.

Мне ўсё вельмі падабалася! Вядома, было б добра, каб і сапраўды было створанае Краязнаўчае таварыства, якое б аб'яднала

ўсіх цікавых людзей, якім неабыхавая Беларусь і гісторыя, каб была падтрымка іх дзейнасці, каб і далей былі такія форумі і каб усе людзі і выбітныя вучоныя і краязнаўцы, якіх я бачыла, былі жывыя і здаровыя! Вялікі вам дзякуй!

Кастусь Шыталь:

Мяне тут просяць распусці пра ўражання ад форуму. А што я магу сказаць? Паслухаў разумных людзей. Асабліва даклады Pivavar Mikalai, Mikola Plavinski, Uladzimir Lobach мне былі цікавыя. Ды і некаторых іншых, каго чуў.

Паслухаў пра тое, якія тэндэнцыі ёсць у беларускім краязнаўстве, і што людзі робяць. Прышоў да высновы, што я кепскі краязнаўца. І добрым не буду, з хворай галавой ніякую справу добра і сістэматычна рабіць не ўдасца.

Я прачытаў доклад пра першага глыбоцкага краязнаўцу

Генрыка Вінчу, пра ягоную ролю ў вывучэнні нашай спадчыны. Знаёмыя, якія слухалі, добрымі словамі адгукаліся – казалі, што даклад цікавы.

Развіртуаліўся з некаторымі людзьмі, з кім раней быў знаёмы толькі праз сеціва – Rozalia Alexandrovich-Tufkreo, Дмитрий Бриштен, Anatol Trafimchuk, Наталля Мізярская, Аляксандр Гаршкоў, Уладзімір Гілеп (Uladzimir Hilep), Ihar Melnikau. (Марчым, не ўсіх згадаў, прабачце.) Яшчэ з дзясятка людзей сустрэў.

Пачуў шмат добрых слоў ва ў свой адрас. На пленарным пасяджэнні пра мяне як пра прыклад актыўнага краязнаўцы згадаў старшыня Беларускага фонду культуры Тадэвуш Стружэцкі.

Зрэшты, людзі даюць завысокія ацэнкі маёй дзейнасці. Якасць маёй працы кепская, затое актыўнасць у сацыяльных сетках зра-

біла мяне вельмі вядомым. Ну, але зрэшты і плён бы вае. Вось, Антон Астаповіч сказаў мне, што ў мястэчку Леніна Жыткавіцкага раёна паставілі табліцу на месцы былога касцёла, і што дата асвячэння стала вядомай дзякуючы нататцы, якую я знайшоў у міжваеннай перыёдыцы.

Пра сам форум казаць нічога не буду. Па-першае, мая прысутнасць там была фрагментарная. Я выбраў паводле праграмы каля дзясятка дакладаў у трох розных секцыях, якія схадзілі паслухаць. Пленарныя пасяджэнні прагуляў. Прапановаў да рэзюлюцыі форуму не выказваў. І ўвогуле, свае ацэнкі няхай даюць тыя, хто ў гэтай справе больш кампетэнтны. А я пайду старыя газеты гартаць, ды па аўкцыёнах лазіць, фотачкі збіраць.

*Падрыхтаваў
Уладзімір ПІРОГ*

Арганізацыя краязнаўчай работы ва ўстановах адукацыі Рэспублікі Беларусь

*(Заканчэнне.
Пачатак на стар. 3)*

- распрацоўваюцца рэгіянальныя праграмы, праекты па даследаванні, адраджэнні, захаванні, прапагандзе і папулярызацыі помнікаў мясцовай гісторыі, культуры і эканомікі («Галасы гісторыі» на Гродзеншчыне, краязнаўчы алімпіяды на Брэсцкім і Гомельшчыне, штогадовыя гарадскія чытанні сярод навучэнцаў ва ўроствай катэгорыі ад 8-і да 18-і гадоў у Мінску і г.д.;

- папаўняецца краязнаўчы банк дадзеных ва ўстановах адукацыі; на рэспубліканскім узроўні створаны банк дадзеных музеяў устаноў адукацыі, электронныя зборнікі матэрыялаў па выніках правядзення краязнаўчых мерапрыемстваў з навукамі і педагогамі і г.д.;

- афармляюцца і пашыраюцца экспазіцыі музеяў устаноў адукацыі.

Сучасныя інфармацыйна-камунікацыйныя тэхналогіі ў спалучэнні з актыўнымі і інтэрактыўнымі метадамі работы ў музеі робяць адукацыйны працэс насычаным, наглядным і займальным. Гэта выклікае цікаўнасць да музея, актывізуе спазнавальную дзейнасць навучэнцаў.

Разам з тым, вялікае выхавальнае ўздзеянне на навучэнцаў аказвае сама праца ў музеі. Сапраўднасць музейнай інфармацыі надае ведам пераканаўчасць і дакладнасць, а нашыя моладзь мае патрэбу ў атрыманні не толькі аргументаваных, але і эмацыйна выразных звестак.

На сённяшні дзень ва ўстановах адукацыі краіны працуюць 1 477 музеяў. У Брэсцкай вобласці – 200, Віцебскай – 161, Гродзенскай – 325, Гомельскай – 141, Магілёўскай – 194, Мінскай – 338 і ў Мінску – 118 музеяў.

Краязнаўчых – 669, літаратурных – 46, этнаграфічных – 202, ваенна-гістарычных – 226, агульнагістарычных – 255, мастацкіх – 13, прыродазнаўчых – 43, гістарычна-манаграфічных – 23.

Вынікам прызнання для музея высокіх дасягненняў у выхаванні моладзі, у папулярызацыі і захаванні гісторыка-культурнай спадчыны з'яўляецца прысваенне яму звання «народны». Сёння ва ўстановах адукацыі працуюць 102 музеі са званнем «народны».

Большасць музеяў з'яўляюцца сапраўднымі скарбніцамі краязнаўчых ведаў. У іх сабраныя матэрыялы менавіта аб тых мясцінах, дзе яны створаны, і пра тых людзей, чые імёны звязаныя з гэтымі мясцінамі. Музеі становяцца культурна-адукацыйнымі цэнтрамі, цэнтрамі набыцця ведаў, навыкаў, уманняў.

Разам з тым, у дзейнасці музеяў устаноў адукацыі ёсць і праблемы. Музеі, якія былі грамадскімі, цяпер сталі дзяржаўнымі і павінны адпавядаць нарматыўным актам дзейнасці дзяржаўных музеяў. Школьныя музеі, безумоўна, перш за ўсё ажыццяўляюць адукацыйныя задачы дадзенай установы, выконваюць выхавальныя функцыі ў першую чаргу. У музеях працуюць не прафесіяналы музейнай справы, а прафесіяналы-педагогі, якія выконваюць патрабаванні да дзейнасці дзяржаўных музеяў.

Сёння распрацаваныя метадычныя рэкамендацыі па арганізацыі дзейнасці музеяў устаноў адукацыі, дзе акрэслены ўсе пазіцыі, што тычацца гэтага напрамку, у адпаведнасці з нарматыўнымі актамі дзяржаўных музеяў. На розных узроўнях праводзяцца семінары-практыкумы для кіраўнікоў музеяў па пытаннях нарматыўнага забеспячэння, камплектавання і экспанавання музейных прадметаў;

- устаанавляюцца цесныя сувязі з навуковымі і дзяржаўнымі арганізацыямі, творчымі саюзамі і грамадскімі аб'яднаннямі, вядомымі краязнаўцамі, навукоўцамі і музейнымі супрацоўнікамі, выкарыстоўваюцца іх навукова-метадычныя, матэрыяльныя і творчыя магчымасці як на рэгіянальных, так і на рэспубліканскім узроўнях.

Актуальным у краязнаўчай рабоце з'яўляецца разнастайныя формы супрацоўніцтва з дзяржаўнымі і грамадскімі арганізацыямі і ўстановамі ў справе выхавання моладзі. На рэспубліканскім узроўні наладжанае цеснае супрацоўніцтва з Міністэрствам культуры Рэспублікі Беларусь у справе музейнай дзейнасці, з Міністэрствам абароны Рэспублікі Беларусь – пры арганізацыі і правядзенні мерапрыемстваў герояка-патрыятычнай накіраванасці, з Цэнтрам даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры НАН Беларусі – пры правядзенні краязнаўчых конкурсаў, з Сінадальным аддзелам рэлігійнай адукацыі і катэхізацыі Беларускай Праваслаўнай Царквы – пры правядзенні праваслаўных чытанняў з удзелам педагогаў і конкурсаў па даследаванні духоўнай культуры краю, з Нацыянальным гістарычным музеем Рэспублікі Беларусь – пры правядзенні семінараў-практыкумаў для кіраўнікоў музеяў, з Нацыянальным архівам Рэспублікі Беларусь – пры правядзенні краязнаўчых злётаў і г.д.

Не раз адзначалася, што поспех у выхаванні дзяцей, у далучэнні іх да гісторыка-культурных каштоўнасцяў у многім вызначаецца духоўным патэн-

цыялам самаго кіраўніка музея, яго веданнем гісторыі і культуры краю і яго імкненнем перадаць свае веды выхаванцам.

Безумоўна, эфектыўнасць краязнаўчай работы прама залежыць ад прафесійнага майстэрства педагогічных работнікаў. Традыцыйным стала штогадовае правядзенне рэгіянальных і рэспубліканскіх семінараў кіраўнікоў музеяў устаноў адукацыі, краязнаўчых педагогічных форумаў, чытанняў і канферэнцыяў.

Такія сустрэчы даюць унікальную магчымасць абмяняцца вопытам работы педагогаў краязнаўцаў з розных мясцінаў краіны, пазнаёміцца з новымі здабыткамі і напрацоўкамі ў краязнаўчай дзейнасці.

Мерапрыемствы па павышэнні прафесійнага майстэрства педагогаў праводзяцца з удзелам прадстаўнікоў рэспубліканскіх органаў дзяржаўнага кіравання, кіраўнікоў і супрацоўнікаў рэспубліканскіх і рэгіянальных устаноў культуры, што вельмі важна.

Эфектыўнасць выхавання маладога пакалення залежыць ад таго, наколькі цесна ўзаемадзейнічаюць устаноў адукацыі і сям'я, і аб'яднанне намаганняў бацькоў, педагогаў і грамадскіх стварае спрыяльныя ўмовы для рэалізацыі пастаўленых мэтаў.

Ёсць меркаванне, што сучасныя дзеці не цікавацца мінулым, што, наогул, іх інтарэсы абмяжоўваюцца гаджэтамі і сацыяльнымі сеткамі. Але гэта адвароткі пры нежаданні займацца пошукамі цікавых форм работы. Адукацыйная прастора краязнаўчай дзейнасці неабмежаваная. Проста неабходна аб'яднаць намагання органы кіравання адукацыяй, навучальныя устаноў, культуры, інфармацыі, грамадскіх і рэлігійных арганізацый для выкарыстання краязнаўчага патэнцыялу ў фарміраванні асобы, духоўна-маральнай і патрыятычных выхаванні дзяцей і моладзі і актывізаваць працу па правядзенні сумесных краязнаўчых мерапрыемстваў.

Першы Рэспубліканскі краязнаўчы форум Беларусі – добры старт, добрая пляцоўка для дыялогу краязнаўцаў розных структур, розных міністэрстваў і ведамстваў.

Аб чым маўчыць Ларэтанская статуя ў Сталавічах?

Краязнаўчы патэнцыял мясцовых легендаў – які ён? Ці прыхаваныя за сюжэтамі старых казанняў адсылкі да рэальных гістарычных фактаў?

Сённяшняму чытачу вядуцы XXI ст. палічылі неабходным кінуць зносу: «У Сталавічах стаяла “статуя” Маці Божай Ларэтанскай». Хаця для жыхароў Баранавіччыны ўдакладненне залішняе, бо ў раёне і сёння добра памятаюць даўнюю прыпавесць: маўляў, Радзівіл, які нявала паездзіў па свеце, некаж завітаў у італьянскае Ларэта – і так уразіўся прыгажосцю тамтэйшай святыні, што захачеў адвезці яе на радзіму. Грошы магнат гатовы быў плаціць проста шалёны. Бо італьянцы аддавалі рэліквію пры адной умове: гораду ўзамен трэба пакідаць столькі золата, колькі фігура Маці Божай заваяецца. Госць з патрабаваннем пагадзіўся.

Аднак адбыўся пуд. Золата бясконца падысцалася на адну палову шалёў – а другая, дзе статуя, з месца не краналася. Гараджане ўбачылі ў гэтым нежаданне святыні пакідаць Ларэта, і здзелку адмянілі.

Радзівіл не адступіўся, уначы ён выкрадае скульпу-

Мікалай Радзівіл Сіротка

туру. І вось калі пагоня спыніла ўцекачоў, тады і адбыўся новы торг. Дазвол на вывоз усё ж быў дадзены, праўда, радзівілаўскія грошы засталіся ў Ларэта. А ў сталавіцкай царкве закрасавала статуя.

Героём авантуры найчасцей абвешчаецца Мікалай Радзівіл Сіротка (1549 – 1616). Ёсць варыянт, у якім прыгода ўвязваецца з жыццямі сына Сіроткі – Жыгімонта Караля Радзівіла (1591 – 1642).

Першае ўражанне, якое пакідае такі аповед, – падобна да байкі. Але ж паколькі нейкая статуя ўсё ж прывезеная – тады гаворка пра копію Ларэтанскай Божай Маці. Бо ў Ларэта, нагадаем, захоўваецца вывезеная з Палесціны хаціна, у якой калісьці расла Дзева Марыя. І Ларэтанская статуя, створаная нібыта самім апосталам Лукой, стаіць у тым дамку. Да рэліквіяў сякаюцца паломнікі з усяго свету.

Пазней задумваецца: нейкая нестыкоўка рэжавочы ў паданні. І сапраўды, набыццё копіі абсалютна ніякай дэтэктыўшчыны не запатрабавала б: навошта красці, што за нежаданне копіі пакідаць го-

рад, хто наогул запярэчыць вывазу дублікатаў? А вось калі б нехта браў не копію, а сам арыгінал, тады ці не адзіным варыянтам рэалізацыі задумы сталася б падмена, прычым здзейсненая не ў горадзе, а ў месцы, дзе мала хто зможа распазнаць падлог. Бо відавочна, што ўсіх разам ларэтанцаў ні ўгаварыць, ні падкупіць прынцыпова немагчыма. А калі наладзіць перамовы з малым атрадам? Вось з імі, купкай тых, хто кінуўся наўздагон, ды яшчэ за горадам, у цемры, ды каб адкупны не шкадаваць за маўчанне і згоду... Аналагічны сцэнарый прынцыпова мог прынесці поспех у сітуацыі, калі задумваўся вываз з Ларэта не копіі, а менавіта арыгінала святыні.

Аднак нешта павінна было прымусіць Радзівіла загарэцца набыццём Ларэтанскай Божай Маці, і аргументы кшталту «ўбачыў і ўпадабаў» не падыдуць.

Глянем больш уважліва. Мікалай Радзівіл Сіротка неаднойчы бываў у Італіі. Усе паездкі, што папярэднічалі яго пілігрымцы на Святыню Зямлю, можна смела адкідаць. Рэч у тым, што ўражанні ад візіту ў Ларэта 1584 года Мікалай Радзівіл падрабязна фіксуе ў славутай «Перзгрынацы», пазначаны ў кнізе і наступны ўспамін: «Назаўтра раніцай прыехалі мы ў Ларэта. Субота Вербная была, і таму кожны набажэнствам займаўся... У нядзею раніцай, прыняўшы Найхвалебнейшае таемства ў капліцы Бласлаўенае Дзевы, дзе ёй Архангел добрую вестку павадаміў...»

Размова ідзе пра наведванне славутай хаціны, у якой захоўваецца статуя. У выпадку, калі б нейкі з папярэдніх візітаў запаў у душу – напрошвалася хоць якая згадка, нейкі эмацыйны ўсплеск ад новай сустрэчы. Аднак нічога падобнага ў кнізе не бачна.

Затое перабыванне ў Ларэта ў той год пакінула ў магната выключныя ўспаміны. Бо на пад'ездзе да горада кавалькаду запынілі рабаўнікі, у падарожнікаў былі забраныя зброя, грошы, багатыя ўборы. Калі б не абачліваць Радзівіла, злодзеі наогул маглі паланіць падарожнікаў і запатрабаваць шалёны адкупныя за іх вызваленне. Давялося прыніжацца і вымольваць, нават уязны дом небаракаў пагаджаюцца засяліць таму толькі, што рабаўнікі надбайна абшуквалі ахвяраў і адабралі не ўсё. Ацалелы каштоўнасці паціху танна збываюць, бо трэба не проста жыць, але і чымсьці карміцца.

Аляксандр ЛАПАТА-ЗАГОРСКІ
(Заканчэнне будзе)

Жыве памяць пра вайну

У кожнага чалавека свой лёс, сваё жыццё, сваё прызначэнне на гэтай зямлі. У аднаго чалавека жыццё шчаслівае, поўнае кахання, згоды, паразумення. А іншаму ўвесь час не шанцуе, шмат бедаў і няшчасцяў здараецца. Хоць кажучы, што чалавек сам каваль свайго шчасця, але не заўсёды ўсё як хочаш атрымаваецца, бо на шляху амаль кожнага сустракаюцца цяжкасці, перашкоды і выпрабаванні, якія трэба перанесці годна.

Мусіць, многія з тых, хто нарадзіўся ў 1930-х гадах, лёгкім жыццём пахваліцца не могуць. Бо няпростыя часы перажывала наша краіна, а значыць, нялёгка было і людзям, асабліва ў вёсцы. Але ж яны не скардзіліся і верылі ў лепшае, нягледзячы ні на што выхоўвалі дзяцей, добрасумленна працавалі. Таму іх прыклад павінен садзейнічаць выхаванню ў сучаснага маладога пакалення павагі да людзей сталага ўзросту, пачуцця гонару за сваю малую радзіму.

Неўзабаве мы будзем святкаваць 75-годдзе Вялікай Перамогі. Тая вайна засталася ў народнай памяці, людзі добра помняць гора і нішчыміцу, трывожныя дні і ночы.

Вельмі хочацца расказаць пра чалавека добрай душы і шчырага сэрца, майго роднага дзядзьку – Мікалая Іванавіча Семяненю. Нарадзіўся ён 28 кастрычніка 1932 года ў вёсцы Рэдкавічы. Разам з Колям у сям'і падрасталі сястрычкі Марыя, Ліда, Надзея і брат Грыша.

З дзяцінства Коля, як і старэйшы брат Грыша, былі галоўнымі памочнікамі ў сям'і. Бегалі ў Парэчкі (так называўся бліжэйшы лес), збіралі галле, зрасталі сухія дрэвы, каб узімку было чым выпаліць печ. А ўлетку збіралі там ягады, грыбы. На рэчцы Арэсе вудзілі рыбу. І хоць сям'я жыла небагата, дзедзі не галадалі, бо на падворку меліся добрая кароўка, некалькі парскоў, авечкі, гусі, куры.

Калі ж пачалася Вялікая Айчынная вайна, Колю было амаль дзевяць гадоў, паспяхова скончыў 1-ы клас у настаўніцы Волгі Якаўлеўны Ярмак. У той час цяжка было ўсім, але асабліва

пакутавалі дзедзі. І сёння Мікалай Іванавіч усё часцей успамінае тое, што калісьці было перажытае, пачутае, убачанае ў далёкім страшным дзясцінстве.

Расповед пра тые часы я падаю з яго словаў.

«Дзень 22 чэрвеня 1941 года для жыхароў вёскі пачаўся весела. Да нас прыехалі артысты з Мінска на сваёй палутарцы.

Хоць у нас быў прасторны драўляны клуб, канцэрт чамусьці праходзіў на лясной паляне, што знаходзілася каля цяперашняга аўтобусага прыпынку на шашы Любань – Гарадзясцічы. І вось пад вялікім раскладзістым дубам сабраліся амаль усе вясцоўцы. Дзень быў сонечны і вельмі цёплы. Сцэнай служыў кузаў палутаркі, барты былі закрытыя, там выступалі спевакі і гумарысты, а цыркавыя нумары праходзілі на зямлі. У канцэрте ўдзельнічала Ларыса Александроўская.

Раптам падбег да грамады незнаёмы чалавек і выгукнуў: «Людцы, вайна пачалася!» Канцэрт спынілі, артысты спешна сабраліся і паехалі ў Мінск. Вясцоўцы таксама замітусіліся і разышліся хуценька па дамах. Неўзабаве з Любані прыехалі вайскоўцы, адказныя за мабілізацыю. Прызвалі годных да ваеннай службы, а вось да месца прызначэння адправіцца удалося не ўсім, бо многія чыгуначныя станцыі ўжо былі захопленыя фашыстамі. Таму многія мабілізаваныя вярнуліся дамоў. Ім даводзілася быць вельмі асыярожнымі, каб не трапіць на службу ў паліцыю ці на працу ў Германію. Неўзабаве ў Рэдкавічах з'явіліся фашысты. Дзеля яны на матацыклах, веласіпеды, некаторыя ішлі пешшу. Спыніліся ў пачатку вёскі, забягалі ў некаторыя хаты і крычалі: «Матка, яйка! Матка, яйка!». Што было, тое і аддавалі, бо баіліся. Вялікага супраціўлення ворагам ніхто не аказваў, і пайшлі трыя ў бок Барыкова. Калі ж у Любані размясціўся нямецкі гарнізон, тады ў нашую вёску сталі часцей наведвацца немцы і наводзіць свой новы парадак, бо ім былі патрэбны хлеб, мяса і іншыя прадукты.

(Заканчэнне на стар. 6)

Мікалай Семяненя з сёстрамі і матуляй

Жыве памяць пра вайну

(Заканчэнне.
Пачатак на стар. 5)

У нашай школе пасяліліся два чалавекі – Мікалай Мікалаевіч Розаў, імя другога не памятаю. Днём яны кудысьці зніклі, а ночку вярталіся назад у школу. Прасілі старшыню калгаса Марціна Семяненю, каб ён нічога калгаснага не даваў заваёўнікам. Той стараўся так і рабіць, але 7 лістапада 1941 года позна ўвечары да старшыні прыйшлі ўзброеныя людзі, забралі з хаты і павялі... Назаўтра раніцай знайшлі яго за вёскай, бліжэй да Чачэнска, забітым.

Паставілі новага старшыню калгаса – Фёдора Сухана, ён добра ўпраўляўся. Напрыканцы 1941-га акупанты спалілі школу. Праз некаторы час расправіліся і з новым старшынёй калгаса, забралі ў Любань ды павесілі. У пачатку 1942 года немцы ў Рэдкавічах прызначылі старасту, звалі яго Мірончык. Калгас да таго часу разваліўся, коней і зямлю падзялілі паміж вяскоўцамі. Мірончык быў прыезджым, пайшоў жыць да адной рэдкаўскай жанчыны Зосі, у якой было чацвёрта дзяцей. Жыў быццам бы мірна, але ж яго дзеянні партызанам не падабаліся. І неўзабаве за ім прыйшлі. Напэўна, ён гэта прадчуваў – выскачыў у акно і ўцёк у Любань. А жонку Зосію і яе сына Яўгена забілі.

У 1943 годзе ў вёску вельмі часта сталі наведвацца чужынцы, партызаны давалі ім рашучы адпор, праўда, зброі было ў іх малавата, нават не ў кожнага мелася вінтоўка.

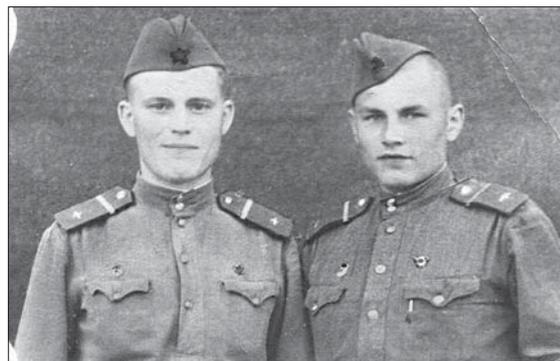
Мы, старэйшыя хлапчкі, заўважалі ў іх толькі два аўтаматы, два ручныя кулямёты і адзін танкавы. Немцы ў гэты час гаспадарылі ў вёсцы. Што не было схавана, паліцаі забралі на фуранкі і везлі ў гарнізон. Частку хатаў спальвалі. Так за лета здарылася тры разы. Лясы ў той час былі вельмі вялікія, увесь абшар ад вёсак Сарачы, Палічнае, Пласток, Азэрнае, Рэдкавічы, Чачэнск быў пакрыты імі, вакол абступалі неасушаныя балоты. Многія жыхары, хаваючыся ад ворага, пабудавалі сабе зямлянкi на астраўках сярод балотаў. Там жа знаходзілася і нашая, падобная на цяперашні склеп, у ёй мелася акенца і невялікая печ, якой можна было аба-

маглі забраць некалькі дзён, бо фашысты не давалі падступіцца да іх. Калі ж парэшткі забралі, то пахавалі іх за вёскай Чачэнск, на стары Новы год. Партызаны салютавалі героям.

У халодных зямлянках мы дажылі да 19 студзеня 1944 года. Тады ўвесь дзень чуліся выбухі з усходу. Мы думалі, што на дапамогу ідзе Чырвоная Армія. Але радасць аказалася дарэмнай. Зноў прыйшлі вылюдкі. Некалькі нашых зямлянак знаходзіліся ў смялянцы, непадалёку ад возера Вячэра. Немцы пачалі паліць іх з боку Савалуцка, уцячы ўдалося не ўсім. Калі пачаўся пажар, зямлянкi тлелі, а гарэлі хлёпчкі і стагі сена. Наўкол з-за дыму нічога не было бачна, таму некаторым вяскоўцам і ўдалося ўцячы. Астатніх немцы пагналі ў Азэрнае з падводамі, дзе быў сялянскі скарб, і зжывёлі. Мы некалькі дзён пражылі там, пакуль паліцаі праз сваіх людзей не ўгаварылі рэдкаўцаў вярнуцца ў сваю вёску. Вярнуліся ва ўцалелыя хаты, што былі перапоўненыя людзьмі. Усе чакалі невядомага чаго. Вельмі хацелася есці. Перадабедам паказаўся абоз, што ішоў ў Азэрнага праз Чачэнск у Рэдкавічы. Нам расказалі, што людзей, якія засталіся ў Азэрным, нелюды сагналі ў гумно і спалілі. Там згарэлі дзве жанчыны з Рэдкавічаў – Сцепапіда Ярмак і бабка Крулленіка. Нас пагналі за абозам. Усе думалі, што вядуць расстрэльяцаў, галасілі жанчыны, крычалі дзеці. Але дзякуй Богу, усё абышлося. Прыгналі нас у Шыпілавічы ўжо ў прыцемках, развялі па хатах на начлег.

Абоз з людскімі пажыткамі паехаў у Любань, гэта была здабыча для немцаў і іх прыслужнікаў. Уночы нашая сям'я прапаралася ў суседнюю вёску Арлёва. Там жылі ў бацькавай сястры, дзе і дачакаліся прыходу нашых салдатаў. Колькі было радасці, што не перадаць словам.

Нарэшце сям'я Семяненяў вярнулася ў родныя Рэдкавічы. Усё давалася аднаўляць на папалішчы. Увесь цяжар непасильнай працы лёг на плечы падлеткаў Мікалая і Рыгора, бацька не перажыў вайну, памёр ад тыфу.

Мікалай Семяненя з сябрам Яўгенам Еліфанавым (1953 г.)

Маці, хоць была змораная цяжкай сялянскай працай і трывогай за сваіх крывіначак, знаходзіла час шыць адзенне не толькі для сваёй сям'і, але і для вяскоўцаў. Ганарылася тым, што ў час вайны змагла зберагчы свой драгі скарб – швейную машынку «Зінгер». Яна была першай швачкай у Рэдкавічах, таму на ўсё жыццё замацавалася за ёй вясковая мянушка Ганна-швачка.

У 1952 годзе пасля заканчэння Рэдкавіцкай сямігодкі Коля працаваў у калгасе «Чырвоная змена» ў палыводчай брыгадзе. А ўвосень яго прызвалі ў армію. Служыў ва Украіне, у Катоўску (цяпер г. Бірузла Адэскай вобласці), быў пісарам у батальёне.

У 1955 годзе прыехаў у Мінск, да брата, і ўладкаваўся на трактарны завод. У 1957 годзе перайшоў на камвольны камбінат. Там жа працавала сарамлівая прыгажуня Валянціна. У 1961-м яны пабраліся шлюбам. У згодзе і любові на свет з'явіліся сын і дзве дачкі. Але шчасце было нядоўгім, бо ў 1975 годзе жонка пакінула гэты свет. Гаспадар вельмі перажываў, бо на той час малодшай дачцы Ганначцы не было яшчэ і трох гадоў. Таму дзядзька з дзецьмі ўсё часцей пачаў наведвацца на сваю радзіму, дзе яго заўсёды чакалі тры сястры.

У Рэдкавічах лёс звёў яго з цудоўнай жанчынай, таксама Валянцінай, якая працавала ў мясцовай кра-

ме. Зашчымепа ў яе сэрца за дзядзькавых дзяцей, і пачала браць іх на канікулы ў вёску Азэрнае, адкуль была родам. Хоць у Валянціны Андрэеўны падрастаў сын Валодзя, дзеці на радасць бацькоў ладзілі паміж сабой. У 1977 годзе Семянені пачалі разам будаваць сваё сямейнае шчасце ўжо ў сталым узросце, пабраўшыся шлюбам.

У розных месцах дзевяці папрацаваць дзядзьку Мікалаю за сваё жыццё. Кожная даручаная яму справа выконвалася на выдатна, і сведчаннем таму шматлікія граматы і падзякі. А калі працаваў токарам на заводзе «Калібр», яго партрэт быў змешчаны на Дошцы гонару. Тут ён быў удастоены звання «Ветэран працы» і пайшоў на заслужаны адпачынак у 1988 годзе. Але сядзець без справы Мікалай Іванавіч не мог, уладкаваўся на фірму «Тунік» і яшчэ амаль 20 гадоў працаваў там.

Нядаўна Валянціна Андрэеўна і Мікалай Іванавіч Семянені адсвяткавалі рубінавы юбілей сумеснага жыцця, з дзецьмі, з шасцю ўнукамі і трыма праўнукамі.

Жыццёвы шлях майго дзядзькі не быў простым, але ён ніколі не губляў чалавечай годнасці, заставаўся заўсёды спакойным, разважлівым і памяркоўным. Цяпер ён поўнацю прысвяціў сябе сям'і.

Марыя СЛІВЕЦ,
бібліятэкар Рэдкавіцкай сельскай бібліятэкі Любанскага раёна

Мікалай Іванавіч з роднымі

Зрок Будучыні краіны

Маленькія і аддаленыя населеныя пункты – гэта яшчэ і месцы, дзе не заўсёды ёсць магчымасць аказання належнай медычнай дапамогі. А жывуць тут людзі розных узростаў. Зрок – адна з праблемаў, з якой сутыкаюцца не толькі людзі сталага веку. Акурат гэтаму і прысвечаны адзін з дабрачынных праектаў Беларускага дзіцячага фонду – «Я бачу!». За 4 гады мабільныя брыгады афтальмолагаў правялі дыягностыку зроку ў 51 474 школьнікаў з Магілёўскай, Гомельскай, Брэсцкай і Віцебскай абласцей, 35 урачоч-афтальмолагаў наведалі 693 школы ў 62 раёнах краіны. Падтрымалі праект Міністэрства аховы здароўя Рэспублікі Беларусь і абласныя выканкамы.

Тое, што нашыя дзеці хварэюць, не сакрэт, што многія хваробы маладзёжыць – таксама, на жаль, не навина. Вось і са зрокам – у 32,3% школьнікаў выяўлены розныя яго паталогіі. А больш як у паловы з іх парушэнні зроку дыягноставаны ўпершыню. Яшчэ крыху лічбаў. 5 847 дзяцей мелі патрэбу ў акулярнай карэкцыі, 330 школьнікаў былі накіраваны на хірургічнае і кансерватыўнае лякаванне, 367 дзяцей атрымалі накіраванні на дадатковае абследаванне.

Дырэктар БДФ Аляксандр Трухан называе праект дакладна выбудаванай сістэмай працы многіх людзей, арганізацыяў і ведамстваў: «Ён стаў сапраўдным

прыкладам прыватна-дзяржаўнага супрацоўніцтва ў вырашэнні канкрэтных задач. Мы ўдзячныя міністэрству аховы здароўя, абласным выканкамам і кампаніі А1».

Акрам аказання кваліфікаванай медычнай дапамогі школьнікам у сельскай мясцовасці важным складнікам стала прафілактыка захворванняў органаў зроку, маштабная інфармацыйная кампанія доўжылася цягам усяго праекта.

Адмыслова да фіналу, які БДФ з памочнікамі ўрачываства правялі ў канцы лютага, арганізатары разам з прадстаўнікамі творчага аб'яднання «Сучасныя комікс» Вольгай Алданавай і Мікітам Сеннікавым падрыхтавалі беларускамоўны зборнік коміксаў «Я бачу!». Гісторыя ў карцінках аб прыгодах школьніцы Алесі і яе сяброў распавядае, як важна берагчы зрок, а калі трэба – то насіць акуляры. Асобнік «лекавальнай» кнігі (бо ёсць тут і розныя заданні, выкананне

якіх дае карысную гімнастыку для вачэй) з'явіліся ў школьных бібліятэках па ўсёй краіне.

«За гады працы праект стаў сапраўды масавым, – адзначаў начальнік аддзела карпаратыўных камунікацыяў кампаніі А1 Мікалай Брэздзель, – і змог дапамагчы вялізнай колькасці дзяцей па ўсёй Беларусі. Рады, што інфармацыйная кампанія закрунула дзясяткі тысячачай дзяцей і дарослых».

Па сканчэнні праекта «Я бачу!» усё сучаснае афтальмалагічнае абсталяванне, што закупілі арганізатары, перададзенае ў Магілёўскую абласную дзіцячую бальніцу, Віцебскі абласны дзіцячы клінічны цэнтр, Полацкую цэнтральную гарадскую бальніцу, Гомельскую цэнтральную гарадскую дзіцячую клінічную паліклініку і Мазырскую цэнтральную гарадскую паліклініку.

Пагодле навадамлення прэс-службы БДФ

Гістарычныя асобы сталіцы сабраліся ў ратушы

Па добрай традыцыі Музей гісторыі Мінска дзень першай летапіснай згадкі нашай сталіцы ў пісьмовых крыніцах адзначае адмысловым мерапрыемствам: новай экспазіцыяй археалагічнага музея, лекцыямі гісторыкаў НАН Беларусі. Летась да гэтага дня ў мінскай ратушы прымеркавалі прэзентацыю серыі партрэтаў асобаў, якія ўпісалі свае імёны ў гісторыю горада.

Цягам мінулага года народны мастак Беларусі Уладзімір Тоўсцік, заслужаны дзеяч мастацтваў Уладзімір Зінкевіч, лаўрэат спецыяльнай прэміі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь «За духоўнае адраджэнне» Уладзімір Ганчарук стварылі ў тэхніцы роспісу па ляўкасе партрэты першага менскага князя Глеба Усяслававіча, менскага кашталяна Яна Янавіча Лябовіча, менскага старасты і ваяводы Крыштафа Станіслава Завішы, а таксама грамадзянскіх губернатараў Мінска і Мінскай губерні Вікенція Іванавіча Гячан-Гячэвіча, Захарыя Якаўлевіча Карнеева, гарадскога галавы Караля Яна Аляксандра Гутэн-Чапскага. Пры стварэнні партрэтаў мастакі карысталіся вядомымі гістарычнымі выявамі і дакументамі, парадамі даследчыкаў старажытнай гісторыі.

Пад час прэзентацыі дырэктар Музея гісторыі Мінска Галіна Ладзісава, кандыдаты гістарычных навук Сяргей Тарасаў, Алег Дзярновіч і Андрэй Кіштымаў падзяліліся ведамі пра гістарычных асобаў, пра іх дзейнасць.

Наталі КУПРЭВІЧ, тэкст і фота

Красавіцкія ўсмешкі

Уздоўж

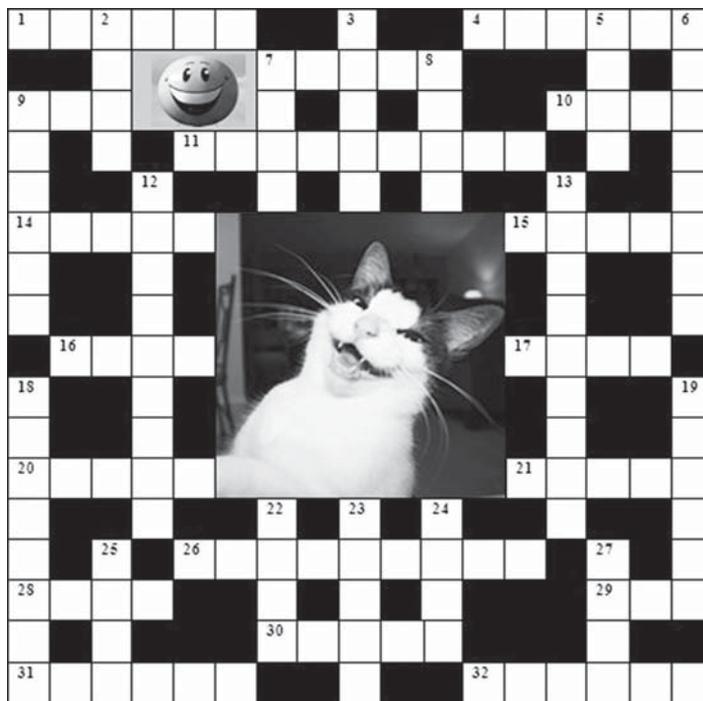
1. «Ой, прабач, а ў цябе ... ззаду брудныя». Першакрасавіцкі жарт.
4. На Матрону (9 красавіка) ... хвастом лёд прабівае (прык.).
7. «... – гэта смех да слёз, а сатыра – гэта смех скрозь слёзы». В. Жамчужнікаў.
9. Паміраць збіраўся, а ... сей (прык.).
10. «Іншыя смяюцца, каб паказаць свае прыгожыя ...». Ж. Ру.
11. Невялікая птушка, «сваячка» ўдода.
14. Мокры красавік – добрая ... (прык.).
15. «І на вярбе растуць часамі, бory, // І па вядру ... дае, бывала, малака». З байкі Кандрата Крапівы «Сваяцтва».
16. «Зноў я чую голас мілы // І гарэзлівы твой ...». З верша В. Сабалеўскага «Ты мне проста пазнавіла...».
17. Як дождж на Юр'я – ... будзе і ў дурня (прык.).
20. Для госяці я рыбы ... закон: праз тры дні яны пратухаюць (фінская прык.).
21. Калі конь гаворыць табе, што ты ..., значыць, так яно і ёсць (прык.).
26. Прыбор для вымярэння тэмпературы.
28. Там, дзе водзяцца птушкі, ёсць ...; там, дзе чуецца смех – жывуць людзі (прык.).
29. «... як і соль, трэба ўжываць з памяркоўнасцю». Піфагор.
30. «Смех – гэта ... яно

праганяе зіму з чалавечага твару». В. Гюго.
31. «Няголеная» расліна.
32. «Еш, ..., бо то з макама». Байка Кандрата Крапівы.

Упоперак

2. ... на лаце, шва не знаці (прык.).
3. Моцны віхор.
5. Сельскагаспадарчая прылада.
6. Перыяд, калі пачынае ламацца лёд на рэках.
7. Паслядоўны рад гукаў.
8. Дзе двое, там ..., дзе трое, там здрада (прык.).
9. «Панад полем // І па-над лугамі // Ладзіць песню // Ад рання ...». З верша Г. Нічыпаровіча «Маёй Уздзеншчыне».
12. Развіталая вечарынка з таварышамі ў доме жаніха перад вяселлем.
13. «Усмешка – ... душы». М. Антрым.
18. «... – час маланак і ліўняў, // Травень – з першым каханнем, сяўбой». З верша П. Панчанкі «Родная мова».
19. Тонкая паўпрапрыстая тканіна.
22. Спартыўны бег.
23. Валасяное покрыва авечак.
24. Абы як жыць, толькі ... капціць (прык.).
25. Той, хто ёсць.
27. Была ў сабакі ..., ды ад дажджу згарэла (прык.).

Склаў Лявон ЦЕЛЕШ

Красавік

15 – Мікола Ракітны (сапр. Новікаў Мікалай Ісакавіч; 1920, Брагінскі р-н – 2000), пісьменнік, аўтар шэрага зборнікаў аповяданняў – 100 гадоў з дня нараджэння.

17 – Неўмывакін Сяргей Барысавіч (1930 – 2012), заслужаны архітэктар Беларусі – 90 гадоў з дня нараджэння.

17 – Рубінчык Валерый Давыдавіч (1940, Мінск – 2011), кінарэжысёр, педагог, сцэнарыст, лаўрэат прэміі Ленінскага камсамола Беларусі (1978), заслужаны дзеяч мастацтваў Расіі – 80 гадоў з дня нараджэння.

18 – Ханок Эдуард Сямёнавіч (1940), кампазітар, народны артыст Беларусі, заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі – 80 гадоў з дня нараджэння.

22 – Волчак Віктар Мацвеевіч (1910 – 1985), заслужаны архітэктар Беларусі, педагог – 110 гадоў з дня нараджэння.

22 – Лаўроў Георгій Сцяпанавіч (1910, Петрыкаўскі р-н – 1993), акцёр тэатра, заслужаны артыст Беларусі – 110 гадоў з дня нараджэння.

23 – Казько Віктар Апанасавіч (1940, Калінкавічы), пісьменнік, кінасцэнарыст, лаўрэат прэміі імя М. Астроўскага (1975; Расія), прэміі Ленінскага камсамола Беларусі (1977), Дзяржаўнай прэміі Беларусі імя Якуба Коласа (1982) і Літаратурнай прэміі імя Б. Палявога (1990; Расія) – 80 гадоў з дня нараджэння.

27 – Данцыг Май Вольфавіч (1930, Мінск – 2017), жывапісец, народны мастак Беларусі, заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі, лаўрэат прэміі Ленінскага камсамола Беларусі (1968) – 90 гадоў з дня нараджэння.

Крыніца вечнай прыгажосці

Новая кніга Алены Матвіенка, якая жыве і працуе ў Гомелі, называецца сімвалічна – «На рушніковым полі» (Мазыр, 2019). Паэтэса і перакладчыца, член Саюза пісьменнікаў Беларусі, піша на беларускай, украінскай, рускай мовах. У гэтую кнігу ўвайшлі творы, напісаныя па-руску.

На мой погляд, новы зборнік – самае значнае дасягненне ў творчасці аўтара: у верхах моцна гучаць вечныя тэмы пошуку сэнсу жыцця, патрыятызму і веры, свярджаюцца агульначалавечыя каштоўнасці.

У зборніку некалькі раздзелаў. Адзін з іх прысвечаны дзяцінству, якое прайшло ва Украіне. Шчыра, сардэчна, з замілаваннем успамінае паэтэса бра сваіх родных і блізкіх, пра малую радзіму. Любоўю да Беларусі, дзе вучылася, жыве цяпер і працуе, да прыроды і людзей нашай краіны прасякнутыя творы, змешчаныя ў раздзеле «На рушніковым полі Беларусі». Кра-

наюць вершы, прысвечаныя мужнасці і гераізму нашага народа ў гады Вялікай Айчыннай вайны, ахвярам, прынесеным на алтар Перамогі дзеля свабоды і незалежнасці нашчадкаў. З болам гаворыць А. Матвіенка пра чарнобыльскую трагедыю, пра катаклізмы, якія давалася перажыць людзям, выселеным з родных мясцінаў.

Вершам А. Матвіенка ўласцівая вобразнасць, афарыс-

тычнасць. Кніга «На рушніковым полі» – пра многае, але ўсе творы аб'ядноўвае адно – Любоў. Любоўю да Радзімы, бацькоўскага дому, да мужчыны, працы, сяброў. І гэтак цудоўнае пачуццё чырвонай ніткай праходзіць праз усе творы таленавітай паэтэсы.

Дадамо, што кніга адзначаная абласной Літаратурнай прэміяй імя Кірылы Тураўскага за 2019 год.

Міхась СЛІВА

Шаноўныя падпісчыкі і чытачы!

Звярнуцца да кожнага з Вас прымушае няпростая сітуацыя ў краіне, звязаная з каронавірусам.

У нашым маленькім калектыве, на шчасце, пацярпелых ад яго няма. Але ў сувязі з абставінамі выдаўцы прынялі рашэнне наступныя нумары выдаць здвоеным, каб скараціць колькасць часу перабывання на працоўным месцы і мінімізаваць пагрозу захварэць.

Спадзяемся на Вашае разуменне.

Будзьце здаровыя і беражыце сябе, родных, блізкіх, калегаў!

У наступныя месяцы «Краязнаўчая газета» выдавацца будзе, таму просім падпісвацца і прапапоўваць зрабіць гэта іншым.

Рэдакцыя «Краязнаўчай газеты»

Малая краязнаўчая энцыклапедыя

(Пачатак у № 1 за 2003 год)

ПОСУД (працяг артыкула). З развіццём феадалнай дзяржавы і пераходам да рамесніцкай вытворчасці вырабаў у IX – XI стст. форма і асартымент посуду сталі больш разнастайнымі. Прымяненне ганчарнага круга і такарнага станка дало магчымасць наладзіць масавую рамесніцкую вытворчасць глінянага і драўлянага посуду, што вызначаўся дасканальнымі адточанымі формамі. Набыў пашырэнне выдзёбаны, бандарны, плецены посуд. Пры раскопках старажытных гарадоў трапляецца імпартаваны посуд са шкла, каляровых і каштоўных металаў. З раслаеннем грамадства на класы розны характар набыў і посуд. Рамеснікі, якія абслугоўвалі патрэбы заможных класаў і царквы, выкарыстоўвалі для вырабу посуду шкло, фарфор, каштоўныя і каляровыя металы; багата аздаблялі вырабы роспісам, чаканкай, гравіраваннем, разьбой (пры гэтым часта абіраўся на агульнаеўрапейскія мастацкія дасягненні).

У XVIII ст. узніклі мануфактуры па вытворчасці мастацкага посуду.

Шырокую вядомасць набылі фаянсавыя вырабы з ляпнінаю і роспісам Целяханскай і Свержанскай мануфактураў, шкляныя з гравіраваннем і роспісам з Урэчча, Налібакаў і інш. У многіх гарадах і мястэчках выраблялі літы з волава і каваны з медзі посуд.

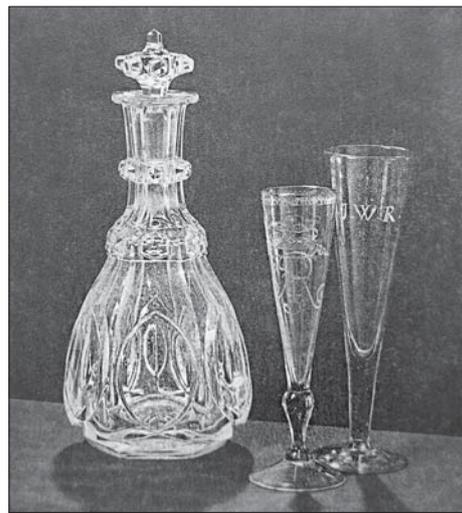
У народным побыце ў шырокім ужытку быў пераважна самаробны посуд з дрэва, гліны, кары, лубу, бяросты і інш. простых і даступных матэрыялаў. Багаты асартымент вырабаў гаспадарчага і ўтылітарна-мастацкага прызначэння (гаршкі, збанкі, гладышы, слоікі, спарышы, макатры, глякі, міскі, талеркі, кубкі і інш.) уключаў ганчарны посуд. Ён вызначаўся простымі канструкцыйнымі формамі, падкрэсленымі нескладаным дэкорам (хвалістыя выцснутыя паяркі на плечуках, ангобны роспіс у выглядзе рысак і паяскоў), ярка выяўленым натуральным колерам чарапка з маляўнічымі пацёкамі палівы ці характэрным дэкорам, набытым у працэсе апрацоўкі (чорна-карычневая плямы пры загартуўцы, бліскучыя палоскі на

матавым чорным фоне пры дымленні). Посуд рознага прызначэння і ёмістасці вырабляўся з дрэва. У залежнасці ад тэхналогіі ён падзяляўся на бандарныя вырабы (кадушкі, дзежкі, бочкі, барылі, цэбры, ражкі, кублы, ведры, даёнкі, бойкі і інш.), выдзёбаны посуд (начоўкі, кадаўбы, міскі, карцы і інш.), такарны (сальніцы, ступкі, міскі, талеркі і інш.), збіваны (скрыні, карыты, сальніцы і інш.). З бяросты выраблялі посуд для каштоўных прадуктаў (бочачкі на мёд, сальніцы і інш.); з лубу – ёмістасці на збожжа, насенне, садавіну (лубянікі, рэштаты, свянькі). З лазы, лыка, саломы плялі посуд розных формаў і прызначэння для сыпкіх прадуктаў – ад маленькіх гарчыкаў і карабаў да вялікіх у рост чалавека кублаў і шыяноў на збожжа.

Традыцыйны народны посуд вызначаецца прастамай і лагічнасцю формаў, ярка выяўленай функцыянальнасцю. Некаторыя дробныя прадметы, што займалі прыкметнае месца ў інтэр'еры народнага жылля (талеркі, збанкі, сальніцы, карцы, кубкі), мелі сціплы разьбяны

ці маляваны дэкор геаметрычнага, стылізаванага расліннага ці zoomорфнага характару, які захоўваў старажытную сімвалічную ролю (ручкі карцоў у выглядзе конскіх ці птушыных галолак, хвалістыя ангобныя ці выцснутыя палоскі на плечуках глінянага посуду – старажытны сімвал вады, і інш.).

(Заканчэнне будзе)

Шкляны посуд. Графін, бакал і флет. Урэчча-налібоцкая мануфактура. Канец VIII – 1-я палова XIX ст.